

Skipavika Næringspark - undersøkelse av askeladdenID 232483

Lok. Rørvika

Sande 79/50, Gulen k., Vestland fylke

av Margrethe Hope Langhelle og Hanne Årskog

Rapportnr. 2 - 2021

UNIVERSITETSMUSEET I BERGEN
Afdeling For Kulturhistorie

Fylke	Vestland
Kommune	Gulen
Gårdsnavn	Sande
G.nr./b.nr.	79/50
Prosjektnavn	Skipavika Næringspark
Prosjektnummer	655
Kulturminnetype	Steinalderlokalitet
Lokalitetsnavn	Lok Rørvika
ID nr. (Askeladden)	232483
Tiltakshaver	Skipavika Næringspark AS
Ephortenummer	2017/15851
Saksbehandler	David Simpson
Intrasisnummer	UM_2019_009
Aksesjonsnummer	2019/67
Museumsnummer (B/BRM)	
Fotobasenummer (Bf)	Bf10382
Tidsrom for utgraving	12.08-19.08.2019
Prosjektleder	Hanne Bente Årskog
Rapport ved:	Margrethe Hope Langhelle og Hanne Bente Årskog
Rapport dato:	12.02.2021

1. Undersøkelsens rammer	1
1.1 Bakgrunn	1
1.2 Kronologisk rammeverk	2
1.3 Tidsrom og deltagere	2
2. Kulturminner, registrering, landskap	3
2.1 Tidligere funn og registrerte kulturminner i området	3
2.2 Registreringen	3
2.3 Topografi og landskap	4
3. Praktisk gjennomføring av utgravingsprosjektet	6
3.1 Problemstilling og målsetting	6
3.2 Metode	7
3.3 Dokumentasjon	8
3.4 Utgravings forløp	8
4. Undersøkelsen	9
4.1 Utgravde arealer	9
4.2 Stratigrafi	12
5. Resultat	12
Litteratur	13

Vedlegg A. Fotoliste

Liste over figurer:

Figur 1: Oversiktskart. Rød prikk markerer den geografiske plasseringen til lokaliteten i Rørvika.

Figur 2: Registrerte lokaliteter i nærområdet.

Figur 3: Oversiktsbilde av lok. Rørvika, id. 232483, sett mot nord.

Figur 4: Oversiktsbilde av lok. Rørvika, id. 232483, sett mot sør-sørvest.

Figur 5: Strandforskyvningskurve for Skipavika.

Figur 6: Arbeidsfoto, avdekking med gravemaskin, sett mot sør-sørøst.

Figur 7: Arbeidsfoto, avdekking med gravemaskin, sett mot sør.

Figur 8: Stor trerot midt i det avdekkede feltet, sett mot nord-nordøst.

Figur 9. Framstilling av avdekket område.

Figur 10. Framstilling av utgravde arealer.

Tabell 1: Kronologisk tabell med arkeologiske periodebetegnelser og dateringer.

1. Undersøkelsens rammer

1.1 Bakgrunn

Bakgrunnen for undersøkelsen var Skipavika Næringspark AS sin plan om å utvide Skipavika Næringspark og detaljregulere nytt areal til industri- og næringsformål. I perioden 23.-27. oktober 2017 utførte Sogn og Fjordane fylkeskommune en arkeologisk registrering i planområdet. Det ble påvist to nye automatisk fredete kulturminner, lokalitet Rørvika, id 232483, og lokalitet Storeklubben, id 231574. Sistnevnte lå rundt 80 meter nord for plangrensen, og ble dermed ikke omfattet av undersøkelsen. Lokaliteten Rørvika, id 232483, lå derimot innenfor planområdet, og kom dermed i direkte konflikt med planen (Gjerde 2017).

Figur 1. Oversiktskart. Rød prikk markerer den geografiske plasseringen til lokaliteten i Rørvika.

1.2 Kronologisk rammeverk

Periode	14C år BP (ukal.)	Kalenderår	Hovedperiode
Tidligmesolitikum	10000 - 9000 BP	9500 - 8200 f.Kr.	Eldre steinalder
Mellommesolitikum	9000 - 7500 BP	8200 - 6300 f.Kr.	
Senmesolitikum	7500 - 5200 BP	6300 - 4000 f.Kr.	
Tidligneolitikum	5200 - 4700 BP	4000 - 3500 f.Kr.	Yngre steinalder
Mellomneolitikum A	4700 - 4100 BP	3500 - 2700 f.Kr.	
Mellomneolitikum B	4100 - 3900 BP	2700 - 2350 f.Kr.	
Senneolitikum	3900 - 3400 BP	2350 - 1700 f.Kr.	
Eldre bronsealder	3400 - 2900 BP	1700 - 1100 f.Kr.	Bronsealder
Yngre bronsealder	2900 - 2430 BP	1100 - 500 f.Kr.	
Førromersk jernalder	2430 - 2010 BP	500 - Kr. f.	Eldre jernalder
Eldre romertid	2010 - 1650 BP	Kr.f. - 150/160 e.Kr.	
Yngre romertid		150/160 - 400 e.Kr.	
Folkevandringstid	1650 - 1500/1510 BP	400 - 560/570 e.Kr.	Yngre jernalder
Merovingertid	1500/1510 - 1200 BP	560/570 - 800 e.Kr.	
Vikingtid	1200 - 970 BP	800 - 1030 e.Kr.	
Tidlig middelalder		1030 - 1150 e.Kr.	Middelalder
Høymiddelalder		1150 - 1350 e.Kr.	
Senmiddelalder		1350 - 1537 e.Kr.	
Nyere tid		1537 e.Kr. -	Nyere tid

Tabell 1. Kronologisk rammeverk. (STA Olsen 1992, Bergsvik 2002, SN/BA: Vandkilde mfl. 1996, JA: Solberg 2000) .

1.3 Tidsrom og deltagere

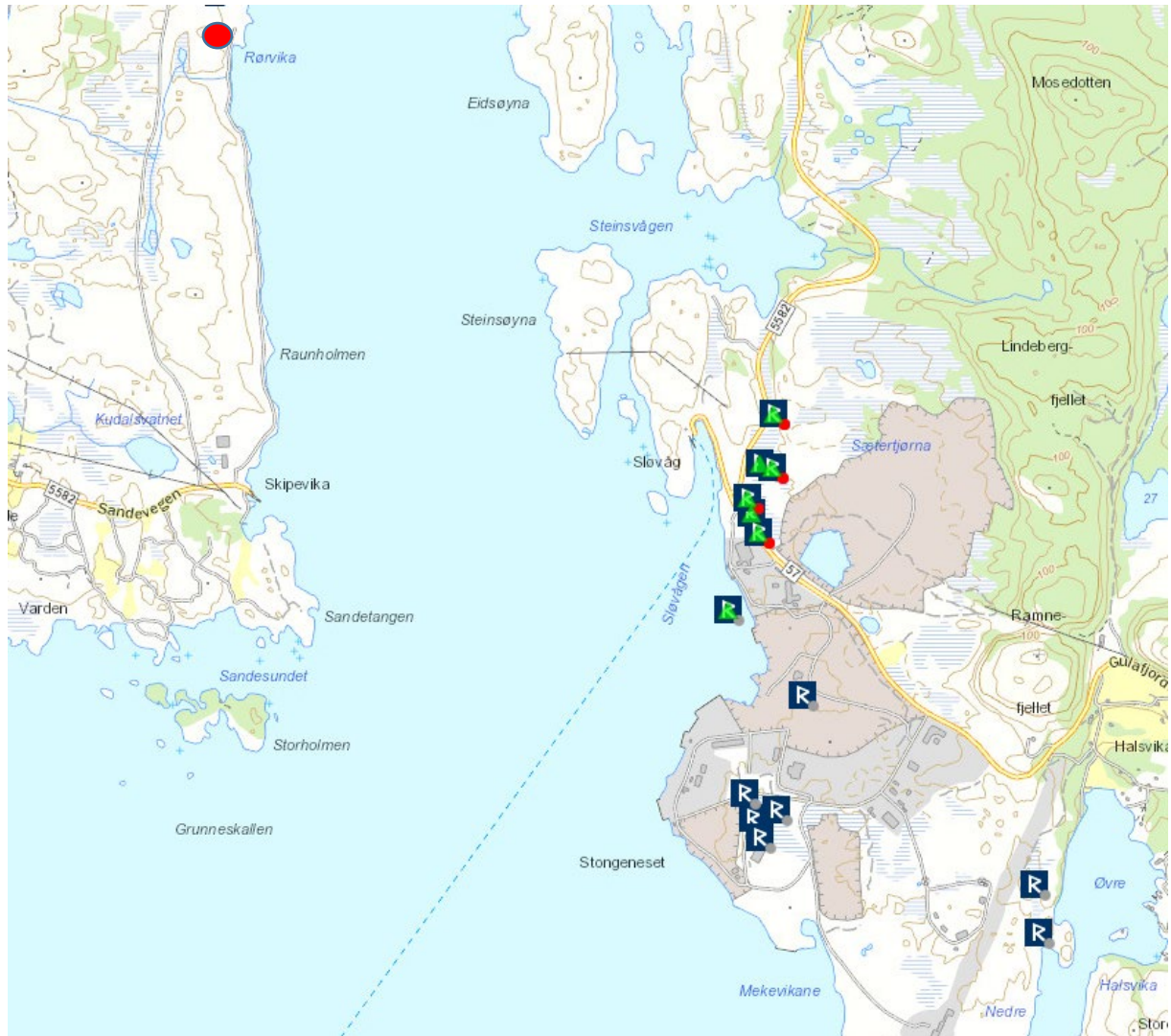
Det arkeologiske feltarbeidet ble utført i tidsrommet 12.08- 19.08.19. Feltpersonale fra fornminneseksjonen ved Universitetsmuseet i Bergen bestod av prosjektleder Hanne Bente Årskog, feltleder Margrethe Hope Langhelle og feltassistentene Alice Sunde Kvalheim og Hanne Greger. Innmåling i felt ble utført av feltleder, samt Thomas Bruen Olsen, også fra fornminneseksjonen.

Etterarbeidet i form av arkivering av foto, samt rapportskrivning ble gjennomført av Margrethe Hope Langhelle og Hanne Bente Årskog.

2. Kulturminner, registrering, landskap

2.1 Tidligere funn og registrerte kulturminner fra området

Det har tidligere blitt registrert ti steinalderlokaliteter ved Sløvågen som ligger på østsiden av Brandangersundet. I tillegg har det blitt registrert ytterligere to steinalderlokaliteter rundt 1 kilometer lenger øst, langs Øvre- og Nedre Halsvika. Seks av disse har i senere tid blitt fjernet.

Figur 2. Registrerte lokaliteter i nærområdet. Rød prikk markerer den geografiske plasseringen til lok. Rørvika.

2.2 Registreringen

Den arkeologiske registreringen ble utført av Sogn og Fjordane fylkeskommune i tidsrommet 23.10-27.10.2017 (Gjerde 2017). Gjennom overflateregistrering, sondering med bor og prøvestikking, ble det påvist to lokaliteter, Storeklubben, id 231547, og Rørvika, id 232483. Prøvestikkene ble gravd i et 40x40 cm bredt kvadrat ned til steril undergrunn. Totalt ble det gravd 27 prøvestikk, hvorav fire var positive. Det funnførende laget var et grått siltig lag under torv og jord. Det ble i alt samlet inn 17 funn. 13 av disse kom fra de tre positive prøvestikkene på Storeklubben id 231547, deriblant et mikroflekkefragment av flint og et avslag med retusj av kvartsitt. De resterende funnene var avslag i kvarts, kvartsitt og bergkrystall. Funnene fra Rørvika id 232483 kom fra det ene positive prøvestikket på lokaliteten og bestod av ett avslag med retusj av kvarts og tre avslag av kvarts.

Arkeologene fra fylkeskommunen tok ut en C14-prøve fra et prøvestikk på en tørr høyde vest for lokaliteten Rørvika. Denne fikk dateringen 195-42 f.Kr., som tilsvarer førromersk jernalder.

2.3 Topografi og landskap

Rørvika ligger på østsiden av Sandøy, vest for Brandangersundet, i Gulen kommune. Sandøy består hovedsakelig av åpen skrinn fastmark, hvor vegetasjonen preges av lyng, einer og busker. Den ligger i et værhardt kystområde med skrinn mark og lite løsmasser.

Lok. Rørvika id 232483 ligger på en flate 10 moh i et nord-sør gående skar med bratte vegger. Den har utsyn ned mot Rørvika rundt 130 meter i sørlig retning, mens Sandvågen ligger ute av synet 60 meter mot nord. Lokaliteten er skjermet for vær og vind stort sett fra alle retninger unntatt fra sør-sørøst. Terrenget på og rundt lokaliteten er dels skogkledd og preges av gress, bregner, lyng og bjørk, og er svært fuktig.

Figur 3. Oversiktsbilde av lok. Rørvika, id.232483, sett mot nord.

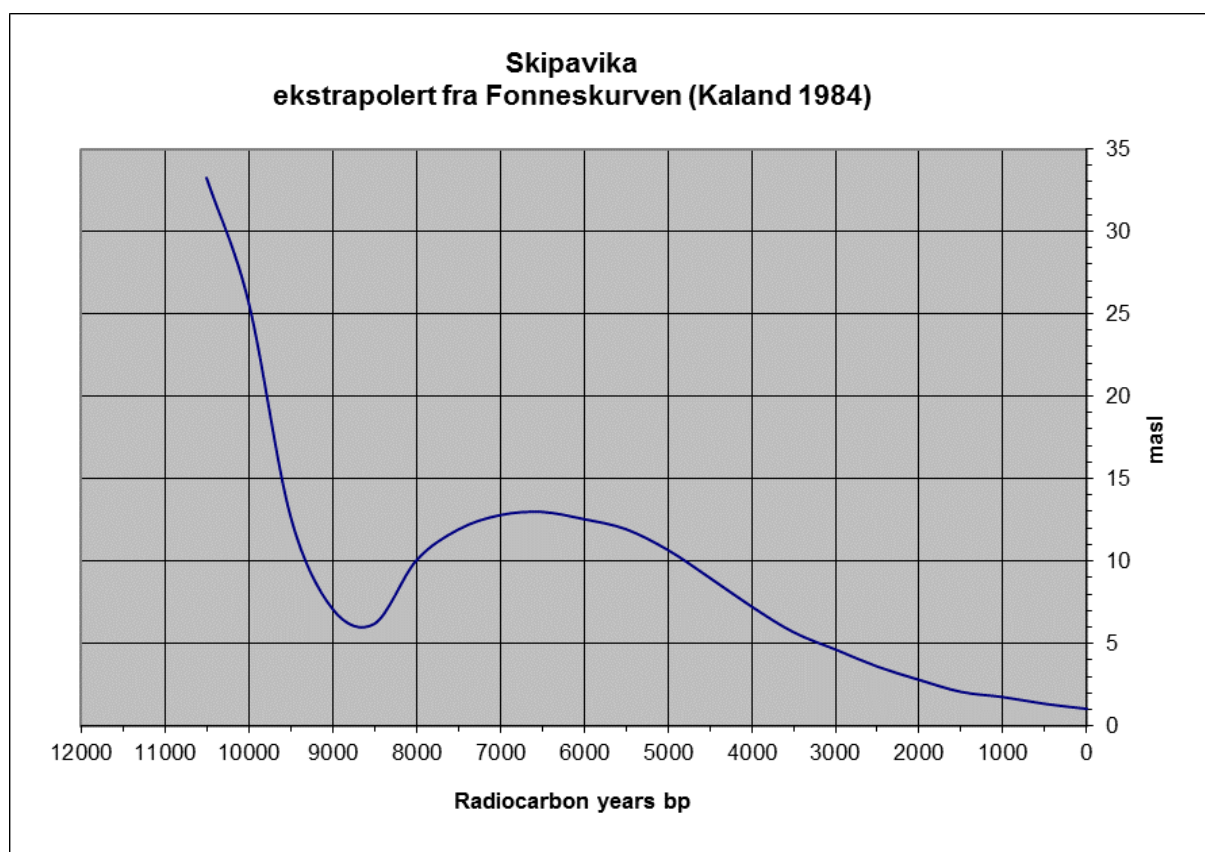
Figur 4. Oversiktsbilde av lok. Rørvika, id. 232483, sett mot sør-sørvest.

3. Praktisk gjennomføring av utgravingsprosjektet

3.1 Problemstilling og målsetting

Lok. Rørvika id. 232483 kunne fremstå som en vel bevart steinalderlokalitet, men hvilken alder og type bosetningsspor den representerte var derimot usikkert, da funnene ikke ga godt nok grunnlag for datering av lokaliteten. Per dags dato har man ikke god nok kunnskap om den forhistoriske strandlinjeforskyvningens forløp i Sogn og Fjordane, men høyden over havet kan tyde på dateringsrammer rundt regresjonsminimum, ca. 8500-9000 ukal BP (mellommecesolitikum), eller litt ut i yngre steinalder, ca. 4200-4500 ukal BP (mellomneolitikum A).

De ytre kystområdene i Sogn og Fjordane, deriblant Gulen, defineres som et klart kunnskapshull i vår forståelse av steinalderen på Vestlandet. En arkeologisk av lok. Rørvika id 232483 var derfor viktig for å bidra til økt kunnskap om steinalderbosetningen både lokalt og regionalt.

Figur 5. Strandforskyvningskurve for Skipavika.

3.2 Metode

Lokaliteten ble undersøkt ved en kombinasjon av prøvestikking, flateavdekking, rutegraving og graving av søkesjakt.

Prøvestikking foregår ved graving av i ruter på 40x40 cm. Torvlaget blir fjernet, og det potensielle funnførende laget blir gravd i 10 cm lag og såldet med maskevidde på 4mm. Maskinell avdekking foregår ved at torvlaget fjernes ved hjelp av gravemaskin ned til overgangen mot det mulige funnførende laget.

Figur 6. Arbeidsfoto, avdekking med gravemaskin, sett mot sør-sørøst.

Figur7. Arbeidsfoto, avdekking med gravemaskin, sett mot sør.

Rutegraving er vanlig prosedyre ved steinaldergravinger. Dette foregår ved å etablere et lokalt koordinatsystem, og hver kvadratmeterrute innenfor dette blir delt inn i fire kvadranter med betegnelsen SV, SØ, NV og NØ. Massene fra de gravde kvadrantene blir såldet med maskevidde på 4 mm. For å undersøke om det finnes dyptliggende interessante lag kan det brukes gravemaskin for å grave en dyp sjakt. Søkesjakten graves gjerne med en skuffebredde, og massene fjernes gradvis helt ned til sterile lag.

3.3 Dokumentasjon

Prøvestikkene, sjakten og feltkantene ble målt inn med totalstasjon og ble betegnet med hver sin intrasisID. All gisdata ble lagt inn i Intrasis (UM_2019_009) sammen med beskrivelser. Det ble tatt totalt 22 foto av avdekket felt og ulike arbeidssituasjoner, disse har blitt nummerert Bf10382. Komplette fotoliste er vedlagt rapporten (Vedlegg A). Utvalgte foto til arkivering ble lagt inn i Musit fotodatabasen.

3.4 Utgravings forløp

Utgravingen startet med å grave prøvestikk for å avgrense og avdekke mulige funnførende områder, totalt 14 stykker. Disse ble fordelt utover lokaliteten. Det positive prøvestikket til fylkeskommunen ble lokalisert og utvidet. Neste steg i undersøkelsen var å fjerne torven i det sentrale området av lokaliteten ved hjelp av gravemaskin (flateavdekke).

En stor trerot lå midt i skaret og denne kunne ikke fjernes med maskinen uten å gjøre ødeleggelser. Avtorvingen foregikk dermed på nordsiden og sørsiden av denne. Det ble benyttet sag og rotsaks på de største røttene som strakk seg utover det avtorvede område som skulle rutegraves.

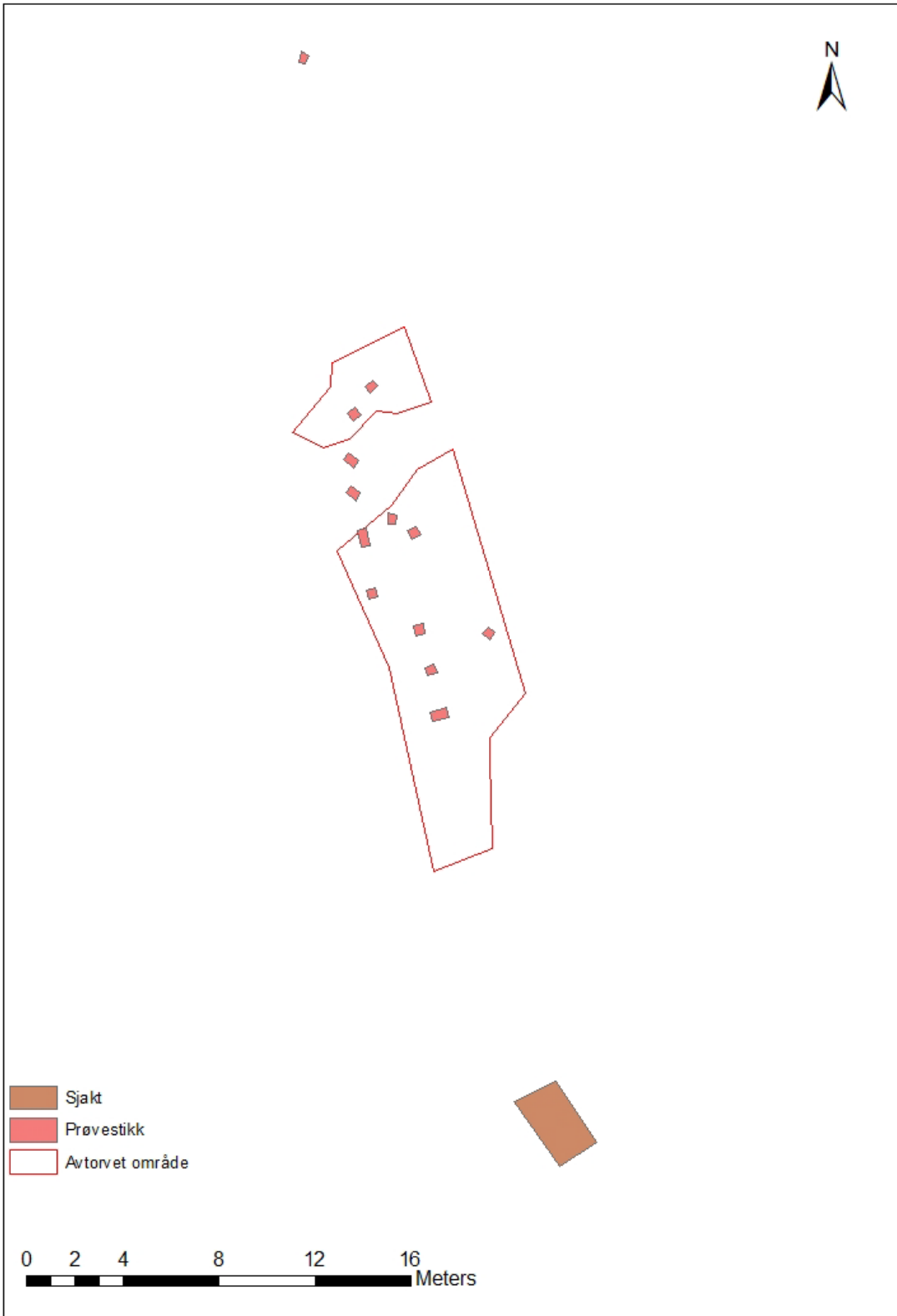
Figur 8. Stor trerot midt i det avdekkede feltet, sett mot nord-nordøst.

Etter avtorvingen tilsa undergrunnsforholdene at nordsiden av roten hadde lite potensiale for funn. Det ble derfor besluttet å rutegrave kun på sørsiden av treroten. Overflaten på nordsiden var dekket av trestubber og mange større blokksteiner, som trolig har falt ned fra bergveggene. Dette resulterte i svært små arealer å rutegrave på, og tatt i betraktning at prøvestikkene som ble tatt på denne siden av treroten var funntomme, ble rutegraving her nedprioritert. I det avtorvede feltet sør for treroten, ble det hovedsakelig gravd i kvadranter. For å dekke et størst mulig areal, ble disse gravd forholdsvis spredt.

4. Undersøkelsen

4.1 Utgravde arealer

Det avdekkede området var rundt 91 kvadratmeter. Innenfor dette området ble 32 kvadranter gravd og såldet. Disse utgjorde totalt 8 kvadratmeter av det avdekkede området. Det ble gravd ett 10 cm lag, benevnt som lag 1.

Figur 9. Framstilling av avdekket område.

Figur 10. Framstilling av utgravde arealer.

4.2 Stratigrafi

Lokalitetsflaten var i stor grad preget av store steiner og røtter. Torvlaget varierte i tykkelse, fra ca. 10-40 cm. Det mulige funnførende laget lå umiddelbart under torven. Dette var et gråbrunt grusblandet sandlag med innslag av stein. Stedvis ble det også observert flekker av kull og store kullbiter rett under torva. Dette settes i forbindelse med vegetasjon som er avsvidd på stedet, enten i form av naturlig skogbrann, eller i forbindelse med rydding av skog for å tilrettelegge for beiting. En kullhorisont ble også påvist i prøvesticket PS22 i nærområdet under registreringen. Dette ble datert til førromersk jernalder og antas å være fra en avgrenset lynnbrann. De to ulike kullforekomstene kan ha opprinnelse i samme hendelse, men pga. usikkerhet knyttet til om det skyldes menneskelig aktivitet eller ei, ble det ikke sendt inn dateringsprøver for å fastslå alder på kullet som ble funnet under utgravingen. I søkesjakten dekket torven et grusholdig lag med større steiner, trolig en form for strandvoll. Under dette lå et gråbrunt grusholdige sandlag. I bunnen var det et sandlag over gulgrønn leire. Det ble ikke observert interessante stratigrafiske lag i søkesjakten.

5.Resultat

I løpet av undersøkelsen av Rørvika id 232483, ble det gravd 14 prøvestikk med areal ca 40x40 cm, og ved rutegraving ble det ble gravd til sammen 32 kvadranter. Det ble ikke avdekket strukturer i form av ildsted eller lignende under flateavdekkingen, og det ble heller ikke observert gjenstander og avslag ved krafingen slik man ofte gjør ved undersøkelser av steinalderboplasser. Jordmassene fra prøvestikk og kvadranter ble vannsåldet for å søke etter slåtte steinartefakter. Under registreringen var det funnet fire kvartsavslag, derfor ble alle kvartsbiter som ble funnet under utgravingen studert ekstra nøye. Det var mye naturlig kvarts i undergrunnen, og enkelte biter hadde en form som umiddelbart kunne ligne kvartsavslag, men det ble dessverre ikke funnet noe som med sikkerhet kunne fastslås å være bearbeidet av mennesker.

Etter registreringen ble Rørvika id 232483 tolket å være en mulig lokalitet fra steinalder. Utgravingen har ikke gitt funn som bygger opp om denne tolkningen, og de fire avslagene av kvarts som ble funnet i 2017 ser ut til å være resultatet av en enkeltstående hendelse mer enn å være del av en steinalderlokalitet. Kvartsfunnene i seg selv er dessverre ikke daterbare. Dersom de skal kobles til aktivitet i strandsonen i steinalderen, kan en strandlinjedatering antyde at dette må ha vært i mellommesolitikum eller mellomneolitikum (for ca 9000 år siden eller 5000 år siden), men bruk av kvarts er noe som kjennes i bronsealder og eldre jernalder også. Uten andre funn å støtte seg på kan det derfor ikke utelukkes at kvartsavslagene er et yngre innslag. Det blir dermed vanskelig å gi en nærmere tolkning av Rørvika id 232483 utover å være et funnsted for kvarts, med ukjent datering.

Litteratur

Bergsvik, K.A. 2002. Arkeologiske undersøkelser ved Skatestraumen. Bind 1. Arkeologiske avhandlinger og rapporter fra Universitetet i Bergen.

Gjerde, M. 2017. *Rapport frå kulturminneregistrering. Skipavika Næringspark, gnr/bnr 79/1, 79/5, 79/33, Gulen kommune.* Sogn og Fjordane. Kulturavdelinga. Førde.

Olsen, A.B. 1992. *Kotedalen – en boplass gjennom 5000 år.* Bd.1. Fangstbosetning og tidlig jordbruk i Vestnorsk steinalder. Bergen Museum Skrifter. Universitetet i Bergen.

Vedlegg A.

fotokort_id	Filnavn	Motiv	Strukturnr/Objektnr	Sett mot	Rute
	Bf10382_0105.JPG	Oversiktsbilde før avdekking		N	
	Bf10382_0109.JPG	Oversiktsbilde før avdekking		SSV	
	Bf10382_0110.JPG	Arbeidsfoto, avdekking		SSØ	
	Bf10382_0111.JPG	Arbeidsfoto, avdekking		Ø	
	Bf10382_0112.JPG	Arbeidsfoto, avdekking		S	
	Bf10382_0115.JPG	Vann i utgravningsfeltet		N	
	Bf10382_0117.JPG	Trerot i utgravningsfeltet		NNØ	
	Bf10382_0119.JPG	Trerot i utgravningsfeltet		SSØ	
	Bf10382_0120.JPG	Arbeidsfoto, sålding		SSØ	
	Bf10382_0121.JPG	Arbeidsfoto, sålding		SSØ	
	Bf10382_0122.JPG	Utstyrvask i felt		S	
	Bf10382_0124.JPG	Naturlig kvarts		V	
	Bf10382_03986.JPG	Befaring		NNV	
	Bf10382_03987.JPG	Befaring		S	
	Bf10382_03989.JPG	Befaring		N	

LokalitetsID	Fotograf	Opptaksdato
232483	ML	13.08.2019
232483	ML	13.08.2019
232483	ML	15.08.2019
232483	ML	15.08.2019
232483	ML	15.08.2019
232483	ML	16.08.2019
232483	ML	19.08.2019
232483	ML	19.08.2019
232483	ML	19.08.2019
232483	ML	19.08.2019
232483	ML	19.08.2019
232483	ML	19.08.2019
232483	ML	19.08.2019
232483	HÅ	28.06.2019
232483	HÅ	28.06.2019
232483	HÅ	28.06.2019